

La Diputació de Barcelona, a través de la Xarxa de Parcs Naturals, gestiona amb els ajuntaments dotze espais naturals d'un alt valor paisatgístic, ecològic i cultural: Parc Natural del Montseny, Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, Parc del Montnegre i el Corredor, Parc del Garraf, Parc del Castell de Montesquiu, Parc d'Olèrdola, Parc del Foix, Parc de la Serralada de Marina, Parc de la Serralada Litoral, Espai Natural de les Guilleries-Savassona, Parc Agrari del Baix Llobregat i Parc Natural de la Serra de Collserola.

parcs.diba.cat

ISBN: 978-84-9803-678-7

El Parc Agrari del Baix Llobregat

La Xara i el Pau i la gent del fang

**Diputació
Barcelona**

Xarxa de Parcs Naturals

**Parc Agrari
del Baix Llobregat**

**Diputació
Barcelona**

Xarxa de Parcs Naturals

Primera edició
octubre de 2014

© del text
Gonçal Luna

© de les il·lustracions
Susanna Campillo

© d'aquesta edició
Diputació de Barcelona

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresos la reprografia i el tractament informàtic, resta rigorosament prohibida sense l'autorització prèvia per escrit dels editors, i estarà sotmesa a les sancions establertes a la llei.

Direcció, coordinació i producció
a cura d'Editorial Mediterrània, SL
Casp, 108, 8è
08010 Barcelona
Tel. 93 218 34 58
editorial@editorialmediterrania.cat
www.editorialmediterrania.cat

Disseny
Martí Abril

ISBN: 978-84-9803-678-7
DL: B 9082-2014

Impressió
Ormoprint

Imprès a Catalunya
Printed in Catalonia

Títols publicats:

1. El Parc del Garraf
La Xara i el Pau i l'àliga perdiguera

2. El Parc Natural del Montseny
La Xara i el Pau i la dona d'aigua

3. El Parc del Castell de Montesquiú
La Xara i el Pau i el castell màgic

4. El Parc de la Serralada de Marina
La Xara i el Pau i la noia de la fona

5. El Parc del Montnegre i el Corredor
La Xara i el Pau i la guerra dels banyarriquers

6. Espai Natural de les Guilleries-Savassona
La Xara i el Pau i la Fadrineta de Sau

7. El Parc de la Serralada Litoral
La Xara i el Pau i la bruixa de la Pinta d'or

8. El Parc Natural de Sant Llorenç
del Munt i l'Obac
La Xara i el Pau i el drac de la cova

9. El Parc d'Olèrdola
La Xara i el Pau i l'illa dels Albats

10. El Parc del Foix
La Xara i el Pau i la maledicció de la maruga

11. El Parc Natural de la Serra de Collserola
La Xara i el Pau i el rapte de l'astor

12. El Parc Agrari del Baix Llobregat
La Xara i el Pau i la gent del fang

El Parc Agrari del Baix Llobregat

La Xara i el Pau i la gent del fang

Text: Gonçal Luna

Il·lustracions: Susanna Campillo

**Diputació
Barcelona**

Xarxa de Parcs Naturals

L'esperit dels canyissars

Feia ja temps que la Xara i el Pau esperaven un matí tan bonic com aquell per decidir-se a agafar les bicicletes i fer aquell camí que havien descobert en una guia del Parc Agrari del Baix Llobregat.

L'itinerari remuntava el curs del riu, però era planer, i estava envoltat de masies i de camps de conreu i arbres fruiters que creixien sota el sol esplèndid. Després de pedalar tot el matí, els nois es van aturar una estona a fer un mos: un bon entrepà, una mica de fruita fresca i quatre ganyips. Després d'una petita becaina, ja de tarda, van fer el camí de retorn Llobregat avall. L'excursió era agradable i plàcida... fins que van arribar en un veritable nus de camins: carreteres, amples i estretes, autovies que els passaven per la dreta i per l'esquerra, i fins i tot alguna per sobre del cap. Els mapes els havien jugat una mala passada. I quin guirigall de soroll i de trànsit!

La situació era delicada. Si s'equivocaven de ruta podien acabar amb la bici al bell mig d'una autopista!

Finalment, va semblar que se'n sortien enfilant un camí estret, amb prou feines transitable, que baixava en direcció al mar, cap al delta del riu.

Però l'alegria no va durar pas gaire. A poc a poc, la Xara i el Pau es van endinsar en un paisatge desconcertant, esquitxat aquí i allà per aiguamolls i bassals envoltats de canyissars. Les rodes s'enfonsaven cada cop més en el fang i al final van haver de posar els peus sobre la terra humida i enganxosa que els empastifava les sabates. La vegetació, espessa, feia la visibilitat cada cop més difícil.

I el que encara era pitjor: se'ls havia fet tard. El Sol era a punt de pondre's. Cops de vent cada cop més fred i humit feien el paratge inhòspit. La foscor els amenaçava en un indret desconcertant, molt allunyat de qualsevol punt civilitzat.

Va ser aleshores que van sentir aquell so enigmàtic, (líquid, subtil) que recordava la sirena sorda d'un vaixell llunyà perdut en la boira espessa, o bé el mugit misteriós d'un esperit desconegut.

—Huuu-Huuu-Duru, Huuu-Huuu-Duru!

I el cert és que sonava cada cop més a prop.

Estaven perduts en el no res. I en companyia de no sabien ben bé què.

La gent del fang

Fa molts milers d'anys, la gent del fang ja vivia a les ribes del riu.

En aquell temps en què els ocells tenien dents i els peixos volaven, el Llobregat era feréstec, i esgarrapava amb ungles de fúria les roques de les muntanyes sagrades del Nord. Després, les seves aigües poderoses i abundants transportaven curs avall la terra que havia arrencat de les serralades i, a poc a poc, amb la paciència dels segles, la van anar dipositant a les ribes. I encara més tard, quan les aigües del riu van arribar a la ratlla de la costa, els embats de les onades

els van presentar tremenda batalla, i les argiles i les sorres que tan plàcidament havien viatjat fins allà es van haver d'arreglar arran de mar i van crear un gran país de terra fèrtil com el món no n'ha vist pas d'altra.

Però encara que el delta i els marges del riu eren les millors terres de conreu, molts no s'hi volien apropar, perquè eren plenes d'aiguamolls i dels mosquits i els insectes que encomanaven les malalties pitjors: el paludisme, el tifus, la disenteria (és per això que la gent del fang eren també coneguts com el poble de les febres).

Només ells, la gent del fang, estaven adaptats a viure en aquell país inclement. I només un d'ells s'hi podia moure amb desimboltura, un capvespre boirós, per ajudar dos nois esporuguits i desorientats que duïen una bicicleta a la mà.

—Ep, i vosaltres, qui sou?

La pregunta la feia un xicot morenàs, cofat amb una mena de barretina i vestit amb robes tosques.

—Jo sóc la Xara. I aquest és el Pau... i crec que ens hem perdut... i crec que acabem de sentir... un monstre! No l'has sentit, tu?

El marrec se'ls va mirar amb murrieria i va decidir que aquell parell de babaus li queien simpàtics.

—Em dic Tet! I sóc un noi del fang. Aquí al país del fang passen coses sorprenents. Ja ho anireu veient. Però ara deixeu-vos estar de monstres, que aquí no ens hi podem quedar, hem de passar la nit en algun lloc. Afanyeu-vos: anirem cap a les coves!

I mentre van emprendre el camí, al Pau i la Xara encara els retrunyia a les orelles el crit de l'esperit dels aiguamolls (Huuu-Huuu-Duru.)

Les coves de la pedra verda

El país del fang té històries sorprenents. I algunes són tan antigues com l'home (gairebé).

Ara fa uns quants milers d'anys, (ben bé cinc o sis, si no més) les tribus neolítiques ja trepitjaven fang i habitaven les ribes del riu. I van ser precisament aquests antics pobladors els qui van començar a conrear les terres fèrtils que quedaven a banda i banda del Llobregat. Feien blat, i ordi, i algun producte d'horta. I també tenien ramats de cabres. I és que, abans que ells hi arribessin, tothom es limitava a despenjar pomes bordes dels arbres i a caçar el que bonament podien. Ratots inclosos. I en general passaven gana.

Però, sobretot, encara que no us ho cregueu, eren presumits!

El Tet obre camí i la Xara i el Pau el segueixen. Han caminat força, riu amunt. I en acabat, ja negra nit, arriben a l'entrada d'una cova. Bé, més que una cova és un forat al mig del terra. Una mitja escala feta de troncs i un bon tros de corda ajuden a fer el descens. El Pau no s'hi decideix.

—Au, va, marrec, que és per avui! —l'ànima el Tet.

La Xara, en canvi, és més decidida, i s'hi despenja. Baixen tres o quatre metres terra endins. Aleshores tots tres comencen a caminar per un laberint de galeries excavades a la roca. Tenen prou alçada, encara que sovint cal ajupir-se una mica. El Tet els informa que n'hi ha quilòmetres i quilòmetres. En arribar a una de les parets, el Tet la il·lumina amb la torxa i els nois descobreixen una veta de pedra d'un color verd preciós.

—Aquesta gent eren els miners de la prehistòria —diu el Tet—. La pedra, la variscita, era tan valuosa com avui ho és l'or. Ells mateixos la lluien als collarets i la intercanviaven amb altres tribus arreu d'Europa.

La Xara, que també és presumida, aprofita viatge, s'endu un tros de variscita i se'l posa a la butxaca (després ja pensarà que en farà). Però de moment s'estiren tots a terra. Han caminat molt i estan esgotats. Els convé dormir una estona.

—Els neolítics ja no hi són —els diu el Tet— ja van passar a la història. Però demà pujarem a veure els nois de la cripta a veure si en saben res, del vostre esperit dels aiguamolls!

Però la Xara i el Pau ja no pensen en el monstre, perquè han tancat els ulls i s'han adormit com una soca.

Els nois de la cripta

Els nois de la cripta també són gent del fang, encara que van néixer a la fàbrica.

Bé, de fet van néixer a la colònia tèxtil. Resulta que l'amo va posar la fàbrica a prop del riu perquè li calia aigua. Però també li calien treballadors. I perquè no se li revoltessin (una cosa molt habitual en aquella època) va construir també la colònia, és a dir, un veritable poblet amb tot el que ha de tenir un poblet: cases per als treballadors i els enginyers, una escola, un hospital i fins i tot un teatre i una església.

A la colònia també hi havia una masia, on viuen els pagesos que conreen els camps. I collien uns productes d'horta que diu que diu que eren els millors que ningú ha menjat mai del món, i que després es venien a la cooperativa de la colònia, una mena de supermercat de l'època. Així no calia que ningú sortís del poble.

Són històries del riu.

Però als nois de la cripta el lloc que més els agrada és la cripta. I és que és molt bonica perquè la van encarregar a un arquitecte de molta anomenada. La cripta també té un aire de misteri. I els

nois de la cripta juguen a amagar-s'hi i a descobrir històries: les nervadures de maó de la nau són les costelles de l'esquelet d'una gran balena, que conviu en un oceà profund amb les petxines marines gegants de la font baptismal. Hi viu un rei dels fons marins que s'hi ha fet un palau amb columnes tortes, cadires de fusta estrafolàries i finestrals de coloraines. I també hi vagaregen els esperits dels antics obrers de la fàbrica, alguns dels quals van perdre la vida en accidents terribles i en la flor de la joventut.

Però tot i així no n'han sentit mai a parlar de l'esperit dels aiguamolls.

—Era una cosa així: HUUU-Durhu —diu el Pau mentre posa cara de tòtil.

Els xicots de la cripta riuen de les ganyotes del Pau (sense mala intenció), perquè els fan tantíssima gràcia.

Això sí: els nois són eixerits i acompanyen el Tet i la Xara i el Pau a fer una visita de la seva colònia i de totes les seves meravelloses construccions arquitectòniques.

Sobretot, de la seva cripta, enigmàtica, fantàstica i construïda per un arquitecte de molta anomenada (us ho havíem dit?).

El gran riu i els canals

La Xara i el Pau i el Tet retornen riu avall. Cal desvetllar el misteri del monstre dels aiguamolls. Però estan tan cansats de tan caminar...!

—Baixarem en barca! —diu el Tet.

Fa anys i panys el riu portava tanta aigua que s'hi podia navegar en barca. Les barques les construïen a la vora del riu, o bé a les drassanes properes (a la Gran Ciutat, o al Maresme), i després les duïen per mar fins a la desembocadura. Llavors les feien pujar pel riu amb l'ajuda de sirgues, és a dir, amb cordes que arrossegaven els animals de càrrega des de les ribes del riu.

—Cada població tenia la seva barca —explica el Tet—, i la gent passava d'una riba a l'altra, amb sirgues o amb rem. I de vegades eren unes senyores barques, que podien transportar carros carregats de fruites i verdures que els pagesos anaven a vendre als mercats de ciutat.

Mentre es deixen anar riu avall, la Xara i el Pau contemplen el bé de Déu de camps que ens han arribat fins avui: alls i cebes, espàrrecs, enciams i faves, carbassons i tomàquets, pèsols i cols... i sobretot les carxofes Prat, que s'han guanyat bona fama fins més enllà de les nostres fronteres.

—Els avis diuen que en el seu moment, havien sortit trens carregats de verdures cap a París i cap a Amsterdam —assegura el Tet—. I tot va ser gràcies al riu, però també als rius petits... Ara, molts pagesos duen els productes a Mercabar-na i es distribueixen per tot el món. I a més els dissabtes al matí, els productes del Baix Llobregat es venen als Mercats de Pagès que s’organitzen en diversos municipis del Parc. I fins i tot es poden comprar per Internet!

Els “rius petits”, els canals, es van construir perquè quan t’allunyaves del riu, l’aigua s’acabava, tot es feia secarrot, i només s’hi podia plantar blat i ordi. Llavors a algú se li va acudir desviar una part de l’aigua amb dos canals que baixaven per l’esquerra i per la dreta del riu. De cada canal sortien canalons més petits que duïen l’aigua als camps més allunyats. Així es van començar a plantar els productes d’horta més valuosos.

—Ara, que a mi, el que més m’agraden són les fruites —fa el Tet—. Les pomes, les cireres del Baix (que bones!). Heu tastat mai els miravolants?

La Xara i el Pau fan que no, que no els han tastat mai. I que ni tan sols no saben què són, els miravolants. Però ja ho descobriran un altre dia (segur que són ben dolces, les prunes miravolants).

La Xara fa visera amb la mà dreta i mira al lluny, i miri cap a on miri, no veu més que camps i masies.

Ocells de ferro, ocells de ploma

El Tet és del fang.

Està cofoi de la seva terra, que durant segles va estar aïllada del món. I la seva gent amb prou feines s'hi podien moure pel riu amb barcasses i amb carros tirats per un cavall per anar a vendre les seves verdures i fruites als mercats de la Gran Ciutat.

El Tet ha convidat la Xara i el Pau a pujar dalt la teulada de la masia on el noi del fang va néixer i ha viscut tota la vida.

De dalt estant, un mosaic de camps de diverses menes de verd (platejat, intens, brillant, torrat, tendre) recorden un trencadís vegetal com els que feia el mestre Gaudí. Tot plegat, al voltant del riu, esquitxat aquí i allà per algunes masia, barraques de guardar les eines, hivernacles i granges de pollastres que ensenyen la pota blava per sota la porta de l'enreixat.

Però el Tet també està un xic trist perquè hi han aparegut artefactes que desvirtuen aquell paisatge: carreteres i autopistes, i vies del tren i ponts, i xemeneies de fàbriques, i un port (cada dia més gros) que fins i tot ha mogut de lloc el riu a base d'empentes, i un gran descampat colonitzat pels grans ocells de ferro, de rugit ei-xordador (Fly three two seven two to London) que s'enlairen i aterren sense aturador.

—Quin desori! —diu el Tet.

A la masia, que ja no fa de masia, els tècnics del Parc i les associacions de defensa vegetal treballen per protegir la flora i la fauna i perquè la feina dels pagesos del Baix Llobregat es mantingui i es potenciï, i que tots puguem gaudir de la fruita i la verdura que s'hi produeix. I també per preservar els arbres i les llavors d'abans d'ara, per si mai, demà, algú descobreix que valia la pena de conservar-les. Mai se sap.

Quan surten de la masia, els nois retornen al camí que els condueix cap al delta i, en apropar-se a uns matolls, tenen un cop de sort: de sota d'un arbust treu el cap una de les espècies més simpàtiques del Parc: un eriçó clar se'ls espanta i es fa una bola eriçada de punxes. Passada una bona estona, (els nois s'esperen amb paciència i curiositat), l'animal s'hi confia, abaixa les defenses, arronsa el musell i s'esmuny sota una bardissa.

Mentrestant, el soroll dels tractors els donen un instant de respir i un parell de bernats pescaires alcen el vol, creuen el cel del Parc Agrari i sobrevolen el cap de la Xara i del Pau i del Tet. I el moment és tan màgic i silenciós que fins i tot en senten el batec de les ales.

La noia que volia ser fotògrafa i que no sabia que també era gent del fang

L'Arana s'amaga en un *hide*, una tenda de campanya esquistada, de color de gos com fuig i coberta de branques, amb un petit forat per on treu l'ull el gran teleobjectiu de la seva càmera rèflex digital, que s'ha pogut comprar amb el que ha pogut recollir en molts mesos d'estalvis.

L'Arana vol ser fotògrafa de fauna salvatge.

Fa hores, dies, setmanes, que persegueix el seu objectiu, arraulida dins del seu amagatall i asseguda en un minúscul tamboret plegable. El seu objectiu és una bèstia estranya, que només visita els aiguamolls del país del fang cap a final de la tardor i a l'hivern, quan baixa a reposar des de les terres del nord.

I és que l'Arana no se n'adona. Però, ara, ella, porta tantes hores, dies, setmanes, al país del fang, i se l'estima tant, perquè hi troba els animals que tant s'estima, que, ara, ella, també és gent del fang.

—Huuu-Huuu-Duru, Huuu-Huuu-Duru!

És el so que esperava després de tantes hores d'espera. I ara l'Arana tensa tots els nervis. Clava l'ull al visor de la càmera i prepara el dit índex sobre el disparador. És el so (per a ella gens enigmàtic), subtil, però nítid, que recorda la sirena sorda d'un vaixell llunyà perdut en la boira espessa, el mugit misteriós d'un esperit dels aiguamolls.

Just en aquell moment que la Xara i el Pau i el Tet apareixen al costat de l'amagatall de l'Arana.

—L'esperit, és l'esperit dels aiguamolls —salta el Pau!

—Xxxt, sisplau, —els fa callar l'Arana—, fa dies que espero per fotografiar-lo: és el bitó comú. Entreu i calleu.

L'esperit no era un esperit. Era ben viu. I ben bonic. Amb l'ajut de l'Arana, els nois distingei-

xen, amb prou feines, la silueta d'un ocell gros, amagat entre els canyissars. L'ocell estira el coll i apunta al cel amb el bec, com si fos un canyís més.

De sobte, el bitó gira la mirada cap als nois i alça el vol i amb tota la potència i majestat del seu aleteig. L'espectacle és impressionant. És un espectacle del país del fang. La Xara i el Pau i el Tet segueixen el vol amb la boca oberta, mentre el dit de l'Arana no deixa de disparar.

Viatge d'hivern

La Xara i el Pau han aclarit el seu misteri.

Han descobert que el seu esperit, (l'esperit del cant de sirena de vaixell perdut en un dia de boira espessa: HUUU-HUUU-DURU), el bitó, també havia niat al país del fang. I, d'això, no fa pas tants anys.

Després, un aeroport per aquí, una autopista per allà, el bitó, cansat de trobar-se els canyissars ocupats, va decidir quedar-se a niar a les terres del nord. Això sí, de tant en tant, alguna tardor, tirant cap a l'hivern, ens ve a visitar. I així pot recordar el riu que un dia va ser casa seva, amb els seus camps de carxofes i pruneres miravolants.

I és que, en el fons, el bitó, també és gent del fang.

L'Arana l'ha pogut retratar, per fi, però el que més li agradaria seria que algun dia, el bitó pogués tornar a nidificar als aiguamolls del delta i a les ribes del riu, al bell mig del Parc Agrari del Baix Llobregat.

I a la Xara i al Pau, també.

Perquè des d'ara també són una mica gent del fang.

